

Εισαγωγή

Τι είναι «πολίτης» και τι «πολιτική»; Πώς πολιτικοποιείται κανείς; Πώς γίνεσαι υπεύθυνος πολίτης; Μπορεί κάποιος που δεν έχει προλάβει καλά καλά να γίνει πολίτης να κατηγορείται ως ήδη απολίτικος;

Είναι γεγονός ότι και οι άνθρωποι συχνά υποτασσόμαστε στα ένστικτα. Οι άνθρωποι, όπως και οι στρουθοκάμηλοι, όταν διαισθάνονται απειλή, «κρύβουν το κεφάλι τους» στην γη. Ένας νέος άνθρωπος μοιάζει με μια στρουθοκάμηλο, αντιμέτωπη με λεκτικές απειλές:

«Τι ξέρουν κι οι νέοι από πολιτικά και μου θέλουν και ψήφο;»

«Τι να την κάνω τη γνώμη τους, δεν ξέρουν τι τους γίνεται».

Οι νέοι ψηφοφόροι, οι νέοι άνθρωποι, νιώθουμε την απειλή, νιώθουμε τα βέλη τής κριτικής των ενηλίκων στραμμένα εναντίον μας. Και αντιδρούμε σαν σωστές στρουθοκάμηλοι: τρέχουμε να «κρυφτούμε». Αλλά μόνο για λίγο. Σε αντίθεση με τη στρουθοκάμηλο, λίγο μετά, βγάζουμε το κεφάλι μας από την γη, έτοιμοι πλέον να αντιμετωπίσουμε τον κίνδυνο. Και σχεδόν το μετανιώνουμε. Ποιος μας αναγνωρίζει; Ποιος ακούει τη φωνή μας; Οι ενήλικοι τιμητές μας παραδοκούν, επιμένοντας να αντιμετωπίζουν την νεότητα με αμετροέπεια, αλαζονεία, ακόμη και με φαρισαϊσμό. Οι νέοι, λένε, είναι απολίτικοι, αλλά εγώ δεν μπορώ να κάνω τίποτα για αυτό. Τι γνώμη θα είχαν ο Πλάτωνας και ο Αριστοτέλης για τους αυτόκλητους εισαγγελείς μας, που μέμφονται τη νεότητα για αβελτηρία και αδιαφορία για τα κοινά, χωρίς, παρόλα αυτά, να επιδεικνύουν καμία προθυμία ώστε να μας θωρακίσουν για τον πρώτο μας αγώνα στον πολιτικό στίβο, για τις πρώτες μας εκλογές; Είναι η στάση αυτών των ενηλίκων μια υπεύθυνη πολιτική στάση; Η απάντηση είναι, νομίζω, αυτονόητη. Όμως εμείς, οι νέοι, αρνούμαστε να μείνουμε κρυμμένοι όπως η στρουθοκάμηλος. Είμαστε αποφασισμένοι να αγωνιστούμε και να συμμετάσχουμε με αυτοπεποίθηση και υπευθυνότητα στις επικείμενες εκλογές.

Γιατί η πολιτικοποίηση είναι αγώνας. Με αγώνες απέκτησαν πολιτική υπόσταση οι γυναίκες και οι μετανάστες. Με επιμονή και αντίσταση απαίτησαν να εισακουστούν -και τελικά εισακούστηκαν- οι σουφραζέτες και οι αφροαμερικανοί σκλάβοι. Η περίπτωση των νέων είναι ελαφρώς διαφορετική. Ο αποκλεισμός τους από το πολιτικό γίνεσθαι δεν είναι θεσμικός, αλλά σιωπηλός και ύπουλος. Σε ένα πολιτικό σύστημα εξόχως ψηφοθηρικό, οι πολιτικοί επιχειρούν συχνά να προσεγγίσουν τους νέους, όμως, δυστυχώς, μοιάζει να τους διαφεύγει ότι απευθύνονται σε νοήμονες ανθρώπους. Οι νέοι χρειάζονται ιδέες, επιχειρήματα, σοβαρές απόψεις. Οι νέοι δεν έχουν ανάγκη από hipster politics. Δε συγκινούνται από κακόγουστες απόπειρες ουτοπικής ή ωραιοποιημένης απεικόνισης των νέων. Ποια σχέση έχουν άραγε με την αληθινή νεότητα οι κουλ τύποι των προεκλογικών σποτ, με τα τατουάζ και τα σκισμένα τζιν; Ή οι πάντα ξέγνοιαστοι και πετυχημένοι start-uppers, που τα κέρδισαν όλα εύκολα, χωρίς ιδιαίτερο μόχθο; Οι περισσότεροι πραγματικοί νέοι είναι αγχωμένοι, ανασφαλείς, άνεργοι, μένουν με τους γονείς τους και η σχέση τους με την πολιτική έχει κλονιστεί. Οι πραγματικοί στρουθοκάμηλοι, λοιπόν, είναι μάλλον οι ίδιοι οι ιθύνοντες του πολιτικού συστήματος, που μάταια προσπαθούν να κρύψουν την αλήθεια θάβοντας τα νεανικά κεφάλια στη γη. Τα κεφάλια που ξεχωρίζουν είναι οι τηλεπερσόνες, οι αθλητές, οι ηθοποιοί και οι τραγουδιστές που φιγουράρουν κάθε τέσσερα χρόνια στα ψηφοδέλτια, με την ελπίδα ότι θα χαρίσουν στο κόμμα

έναν ακόμη πολυπόθητο σταυρό. Και, παρόλα αυτά, οι νέοι, που μόλις τώρα μούνται στην πολιτική, είναι εκείνοι που πρώτοι κατηγορούνται ως ήδη «αποπολιτικοποιημένοι». Δεν ακούγεται οξύμωρο;

Ακόμη κι αν μια μερίδα νέων είναι πράγματι «ορκισμένοι απολιτίκ», δε φταίνει τόσο ή μόνο οι ίδιοι, όσο το γεγονός ότι λίγοι ενδιαφέρονται για την ουσιαστική τους πολιτικοποίηση. Αυτό πρέπει να αλλάξει. Τι θα συμβεί όταν το ήδη γερασμένο ελληνικό εκλογικό σώμα δε θα είναι πια εδώ; Όταν οι νέοι βρεθούν στο βήμα των σημερινών ενηλίκων, ποιος θα αναλάβει να καθορίσει τις πολιτικές επιλογές, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρώπη και στον κόσμο, αν οι ίδιοι στερούνται στοιχειώδεις γνώσεις και πολιτική οξυδέρκεια; Θα γίνουν οι κοινωνίες έρμια των αντισυστημικών δυνάμεων, που караδοκούν να χειραγωγήσουν και να εργαλειοποιήσουν την αμάθεια, την ημιμάθεια και τη νεανική διαμαρτυρία; Παρά την αδιαπραγμάτευτη αναγκαιότητα της πολιτικής αγωγής και της κριτικής θωράκισης των νέων, η ίδια η πολιτεία φαίνεται να θεωρεί το ζήτημα ήσσονος σημασίας. Από το σύγχρονο πρόγραμμα σπουδών έχουν σχεδόν εξοβελιστεί τα μαθήματα ανθρωπιστικού και κοινωνιολογικού περιεχομένου. Το ελληνικό σχολείο προσφέρει ισχνές μόνο ευκαιρίες για την καλλιέργεια κοινωνικοπολιτικών δεξιοτήτων, όπως αυτή του δημόσιου λόγου και του διαλόγου. Όμως οι νέοι πρέπει να αντιληφθούν την ισχύ της φωνής τους και να μάθουν να την αρθρώνουν σθεναρά. Την απειλή του πολιτικού στρουθοκαμηλισμού μάς βοηθούν να καταπολεμήσουμε προγράμματα όπως το Ευρωκοινοβούλιο Νέων και το πρόγραμμα «Πρώτοι φορά ψηφοφόροι», που υλοποιήθηκε στο σχολείο μας σε τμήματα της Β' Λυκείου, στο πλαίσιο του μαθήματος «Αρχές Φιλοσοφίας».

Το πρόγραμμα «Πρώτοι φορά ψηφοφόροι»

Τελευταία νιώθω ότι περιτριγυρίζομαι από ψηφοφόρους κινούμενα - red flags. Από τη μια νέοι τόσο απογοητευμένοι που υποτιμούν την αξία της ψήφου, με αποτέλεσμα να απέχουν από το δικαίωμα του εκλέγειν. Κι από την άλλη εκείνοι που, θεωρώντας ότι η ψήφος στις εκλογές είναι κάτι τόσο μόνιμο όσο ο ΑΦΜ μας, το βρίσκουν περιττό να ενημερωθούν για την πολιτική προσωπικότητα εκείνων που διεκδικούν μια βουλευτική έδρα. Η κατάσταση θυμίζει την παροιμία «το μήλο κάτω απ' τη μηλιά θα πέσει». Με τους γονείς σου δε μοιράζετε μόνο γονίδια, αλλά και το παραβάν στις εκλογές. Η παροιμία αναφέρεται στον νόμο της βαρύτητας, όπως τον διατύπωσε ο Νεύτωνας. Στην περίπτωση της γης, η βαρύτητα έλκει τα υλικά σώματα και προκαλεί την πτώση τους στην επιφάνειά της όταν αυτά αφεθούν ελεύθερα: το μήλο όντως πέφτει κάτω από τη μηλιά. Στις εκλογές η βαρύτητα έλκει τους νέους ψηφοφόρους, και η πτώση τους συνεπάγεται την κομματική τους ταύτιση με τους οικείους τους. Ο νόμος της βαρύτητας δεν έχει καταρριφθεί εδώ και αιώνες. Όμως, ακόμη και η βαρύτητα, ένα νόμος φυσικός, μελετήθηκε από μια άλλη οπτική γωνία, από τον Αϊνστάιν, μέσα από την διάσταση του χωροχρόνου. Η νευτώνεια θεωρία -πόσοι το ξέρετε αυτό;- έχει εν μέρει αναθεωρηθεί από τη γενική θεωρία της σχετικότητας. Μήπως είναι ώρα να σταματήσουμε να αντιμετωπίζουμε με συντηρητισμό την αναθεώρηση και άλλων νόμων; Ειδικά όταν πρόκειται για νόμους και πτώσεις που μπορεί να αποδειχτούν μοιραίες; Υποχρέωση των νέων είναι να καταρρίψουν επικίνδυνες δήθεν νομοτέλειες. Τα μήλα, αμφισβητώντας τον παροιμιακό νόμο, είναι καιρός να ακολουθήσουν δική τους πορεία, με εφόδιο τη γνώση. Σαν αυτή με την οποία μας εφοδίασε το πρόγραμμα «Πρώτη φορά ψηφοφόροι».

«Πρώτοι φορά ψηφοφόροι»: Ένα πρόγραμμα σε τρεις ενότητες

Το πρόγραμμα «Πρώτη φορά ψηφοφόροι» είναι ένα πρωτότυπο πρόγραμμα τριών ενοτήτων, σχεδιασμένο σύμφωνα με οδηγίες του Συμβουλίου της Ευρώπης και με υλικό βασισμένο σε μία μικρή έρευνα, κυρίως σε σελίδες δημόσιας επικοινωνίας.

Στόχος της πρώτης ενότητας του προγράμματος ήταν (α) η στοιχειώδης ενημέρωση των μαθητ(ρι)ών σχετικά με τις εκλογές -Ποιες είναι οι διαδικασίες της ψηφοφορίας; Πώς λειτουργεί το εκλογικό σύστημα; Για τι ψηφίζουμε στις εκλογές; Τι καθορίζουμε και τι επηρεάζουμε με την ψήφο μας;- και (β) η στοιχειώδης ενημέρωση για τις κοινοβουλευτικές διαδικασίες -Πώς λειτουργούν τα κόμματα; Ποιος είναι ο ρόλος του Κοινοβουλίου και των βουλευτ(ρι)ών; Πώς ψηφίζονται οι νόμοι; Πώς ελέγχεται η Κυβέρνηση; Πώς και σε ποιο βαθμό μπορεί ο πολίτης να επηρεάσει το κοινοβουλευτικό έργο;

Η δεύτερη ενότητα του «Πρώτη φορά ψηφοφόροι» ήταν αφιερωμένη στην πρόσβαση και τον έλεγχο της προεκλογικής πληροφορίας. Μάθαμε πώς να αξιοποιούμε κατά το δυνατόν αξιόπιστες πηγές, ιστοσελίδες και πλατφόρμες, ώστε να ανακαλύψουμε την πολιτική μας τοποθέτηση και να αξιολογήσουμε με ποιες πολιτικές των υποψηφίων κομμάτων ευθυγραμμίζεται. Δεν περιοριστήκαμε σε αυτό. Στην εποχή της πρωτοκαθεδρίας των κοινωνικών δικτύων, ο έλεγχος της πληροφορίας είναι ο μεγάλος αντίπαλος της σωστής ενημέρωσης. Στο Πρόγραμμα γνωρίσαμε τεχνικές ώστε να ελέγχουμε την αξιοπιστία και να εντοπίζουμε τις παγίδες των πομπών και των πηγών της παραπληροφόρησης. Ο αγώνας με τα fake news είναι άνισος, αλλά «παλεύεται» και μπορεί να νικηθεί, όταν ο πολίτης είναι ενεργός και ενημερωμένος. Και όταν ο ψηφοφόρος έχει φροντίσει να κάνει προσωπική έρευνα για τα κόμματα και τους υποψηφίους της εκλογικής του περιφέρειας, προτού ρίξει το ψηφοδέλτιο στην κάλπη.

Με την ολοκλήρωση των δύο πρώτων ενοτήτων του Προγράμματος, καταλήξαμε σε ένα βασικό συμπέρασμα: δεν είναι καθόλου εύκολη υπόθεση η υπεύθυνη ψήφος, ιδιαίτερα στην εποχή μας, στην οποία το δημοκρατικό έλλειμα αποτελεί συστημικό πρόβλημα της δημοκρατίας ανά τον κόσμο. Αναγνωρίσαμε, ωστόσο, ότι η λύση σε καμία περίπτωση δεν είναι η αποχή από τις εκλογές ή η αδιαφορία για τα πολιτικά ζητήματα. Έτσι, στην τρίτη ενότητα του «Πρώτη φορά ψηφοφόροι», εστίασαμε στις δημοκρατικές αξίες που πρέπει να διαφυλάξουμε ώστε να αντιμετωπίσουμε τις πολλαπλές απειλές που υφίσταται η δημοκρατία σήμερα. Η εμπιστοσύνη και η υποστήριξη της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας ήταν ο πρώτος βασικός άξονας της τρίτης ενότητας. Συζητήσαμε πάνω στα θεμελιώδη στοιχεία της φιλελεύθερης αστικής δημοκρατίας, για τη δέσμευση της Κυβέρνησης, του Κοινοβουλίου και των πολιτών από το Σύνταγμα, για την ανάγκη διαρκούς περιφρούρησης της πλήρους ανεξαρτησίας της Δικαιοσύνης, για τις απειλές αλλά και τη βάσιμη κριτική που δέχεται σήμερα η δημοκρατία.

Το Πρόγραμμα ολοκληρώθηκε με μία συνάντηση με ειδικούς στο σχολείο, με τη συμμετοχή των μαθητ(ρι)ών της Β' και Γ' τάξης και καλεσμένους τον Γεώργιο Καραβοκύρη, επίκουρο καθηγητή συνταγματικού δικαίου στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και σύμβουλο της ΠτΔ Κατερίνας Σακελλαροπούλου σε συνταγματικά ζητήματα, και τον Νίκο Ευστάθιου, δημοσιογράφο και media strategist. Η εκδήλωση περιλάμβανε δημιουργημένα από εμάς ατομικά και ομαδικά παιχνίδια γνώσεων και αυθόρμητους λόγους (Impromptu speeches) πάνω σε θέματα πολιτικής. Μετά τις σύντομες αλλά καίριες εισηγήσεις των ειδικών, συζητήσαμε τους προβληματισμούς μας και λύσαμε πολλές από τις απορίες μας.

Μετά από αυτή τη συνάντηση, συμμαθητ(ρι)ές μας που δε παρακολούθησαν το Πρόγραμμα εξέφρασαν ενδιαφέρον για το υλικό μας. Έτσι, αποφασίσαμε να διαχύσουμε τη γνώση που αποκομίσαμε στην κοινότητα του σχολείου, μέσω ενός προγράμματος μεντόρων. Όσοι παρακολουθήσαμε το «Πρώτοι φορά ψηφοφόροι», θα «ξεναγήσουμε», μέσα στο επόμενο διάστημα, συμμαθητ(ρι)ές μας στο υλικό του Προγράμματος και θα τους/ις εκπαιδεύσουμε στα εργαλεία του.

Το Νέο Πρόγραμμα: «Πρώτοι φορά ευρωπαίοι ψηφοφόροι»

Ένα από τα συμπεράσματα του Προγράμματος είναι ότι η πολιτική κοινωνικοποίηση των νέων είμαι σήμερα θέμα τύχης. Εξαρτάται από το αν ένας έφηβος θα βρεθεί σε ευνοϊκό οικογενειακό ή σχολικό περιβάλλον. Η διαπίστωση είναι θλιβερή. Είμαστε όμως αποφασισμένες να αλλάξουμε αυτή την πραγματικότητα, στον βαθμό που μας αναλογεί. Αξιοποιώντας την εμπειρία μας από το «Πρώτη φορά ψηφοφόροι», αλλά και από τη συμμετοχή μας στην 45^η συνδιάσκεψη του ΕΥΡ αποφασίσαμε να διευρύνουμε το Πρόγραμμα και να το προσαρμόσουμε στις Ευρωεκλογές του 2024. Πρόθεσή μας είναι, μέχρι τον Μάιο, να υποβάλουμε το νέο πρόγραμμα για έγκριση στο ΙΕΠ, ώστε να διαδοθεί σε σχολεία ανά την Ελλάδα, συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο στην πολιτική αγωγή όσο το δυνατόν μεγαλύτερου αριθμού μαθητ(ρι)ών.

Πρώτο στάδιο του νέου προγράμματος με τίτλο «Πρώτη φορά ευρωπαίοι ψηφοφόροι» είναι η συλλογή και η συστηματοποίηση υλικού και εργαλείων σχετικά με τις Ευρωεκλογές, τα θεσμικά όργανα και τις λειτουργίες της ΕΕ και των ευρωβουλευτ(ρι)ών. Δεύτερο στάδιο, η υποβολή του προγράμματος στο ΙΕΠ και η αποτελεσματική του προώθηση με τρόπο ελκυστικό για το μαθητικό κοινό.

Το νέο πρόγραμμα, τέλος, θα περιλαμβάνει ένα εκπαιδευτικό σεμινάριο μεντόρων, που θα αναλάβουν να εκπαιδεύσουν καθητηγ(ρι)ες και μαθητ(ρι)ες στα σχολεία που θα ενδιαφερθούν να το υλοποιήσουν. Για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση του προγράμματος η πρόθεσή μας είναι να συνάψουμε «συμβόλαια συνεργασίας» με ειδικούς. Συγκεκριμένα με ειδικούς σε ευρωπαϊκά και συνταγματικά θέματα για το πρώτο στάδιο και ειδικούς στην επικοινωνία για το δεύτερο. Σε ό,τι αφορά το πρόγραμμα των μεντόρων, ο βασικός μας εταίρος θα είναι το ΕΚΝΕ.

Από αυτό το βήμα, απευθύνουμε ανοιχτή πρόσκληση σε εσάς, στα σχολεία που συμμετέχουν σήμερα στο συνέδριο «Νέοι και Ευρώπη», να συνεργαστείτε μαζί μας, εν όψει των Ευρωεκλογών του 2024, να μας συνδράμετε με τις ιδέες σας και να μας βοηθήσετε να διαδώσουμε το πρόγραμμα «Πρώτοι φορά ευρωπαίοι ψηφοφόροι» σε όλη την Ελλάδα.

Σας ευχαριστούμε για την προσοχή σας,

Μελίνα Μαχιμάρη

Μαρία Φαρντσέσκα Παπανικολάου

Ιωάννα Σχίζα

Νεφέλη Σχίζα